

**М. С. Ретьман, канд. с.-г. наук, Р. М. Мамчур, канд. екон. наук,
П. Ю. Дрозд, асистент, Д. В. Сахненко, науковий співробітник**
Національний університет біоресурсів і природокористування України

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ МОНІТОРИНГУ АГРОЦЕНОЗІВ У ГОСПОДАРСТВАХ СУЧАСНИХ ФОРМ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах розвитку сільського господарства відбувається впровадження у рослинництві науковообґрунтованих біологічних технологій. В Україні, як і в інших країнах світу, основою їх є застосування систем землеробства, і зокрема, захисту рослин на принципах саморегуляції організмів з урахуванням інших контрольованих показників ценозів. Це насамперед визначені структури посівних площ і висока природна родючість ґрунту, що дає змогу зняти проблему забезпечення елементами живлення, які сприяють підвищенню фізіологічної стійкості рослин до факторів зовнішнього середовища. Біологічні технології це — не спрощення, а навпаки, поглиблення проникнення в природу агрофітоценозу на основі сучасних фундаментальних і прикладних досягнень в ентомології, фітопатології, ботаніці, зоології, фізіології, мікробіології, екології, біотехнології, генетиці та інших науках, що визначають механізми контролю шкідливих і корисних організмів на видовому і популяційному рівнях.

У 2000–2015 рр. впровадження у виробництво технологій прямої сівби стали можливими завдяки застосуванню новітніх розробок щодо широкозахватної техніки, яка виконує за один прохід чотири – п'ять операцій і дає змогу оптимізувати як фізіологічний стан посівів, так і обсяги та норми внесення засобів захисту рослин. Відомо, що широкомасштабне впровадження таких розробок вперше проведено в США і за 10–15 рр. поширилося по всіх континентах. Вони забезпечують підвищення рівня урожайності, в межах похибки дослідів поступаються інтенсивним технологіям.

У наукових розробках, що проводяться в різних ґрунтово-кліматичних зонах України, проблема впровадження таких ресурсощадних технологій у виробництво полягає у тому, що кожне з господарств має проблеми, серед яких найважливішими, крім збитковості виробництва, є зменшення родючості

ґрунтів і величезні витрати ресурсів та енергії під час вирощування сільськогосподарських культур. Також не завжди визначений фітосанітарний стан із застосуванням високопрофесійного моніторингу комплексу шкідливих організмів на усіх етапах формування врожаю сільськогосподарських культур. Однак нагальною залишаються розробка та впровадження у виробництво екологічно і економічно обґрунтованих захисних заходів, що є основою впровадження в рослинництві ресурсощадних технологій. Застосування технології має не лише сконцентруватися на економічному ефекті, а й обов'язково включити фітосанітарну, фізіологічну, біотехнологічну, екологічну та енергетичну складові.

Зважаючи на важливість інноваційного розвитку сільського господарства, доцільно забезпечити високу ефективність впровадження новітніх інноваційних розробок у господарствах усіх форм власності. Необхідно використовувати систему показників фітосанітарної, технологічної, економічної, соціальної та екологічної видів ефективності.

Доцільно звернути увагу виробників і науковців, що незважаючи на вагомі успіхи у підвищенні врожайності, інтенсивна технологія створила не менш вражаючі проблеми у фітосанітарному, енергетичному балансі і, особливо, в екологічному. Не у всіх випадках підтверджується економічна ефективність, особливо враховуючи значні дотації у сільськогосподарське виробництво. Все це спричинило пошуки біологічних (органічних) технологій. Основними ознаками біологічних технологій є ефективне використання сівозміни, добрив, зокрема у рідкій формі, а також органо-мінеральних сумішей, з участю рослинних решток, сидератів, соломи тощо. При цьому не реєструється негативних змін у саморегуляції організмів у польових і овочевих сівозмінах. Однак, розширення посівів багаторічних бобових трав, а також однорічних — сої, гороху і нуту є обов'язковою складовою біологічних систем землеробства. Біологічні технології у рослинництві гармонійно поєднують досягнення природничих, біологічних, техногенних, організаційно-економічних, інформаційних сфер діяльності людини. Вони забезпечують одержання екологічно чистої продукції, а створені ними агрофітоценози стають важливою складовою агроландшафтів, які сприяють регенерації води і повітря, забезпечують екологічну чистоту природного середовища, підтримують природню рівновагу агробіоценозів і є основою щодо оптимізації систем обробітку ґрунту, добрив і захисту рослин та отримання високоякісного врожаю зернових, технічних, овочевих і кормових культур. Чистий прибуток при цьому становить понад 4760 грн з 1 га.